LAPS/119/2026, 1.9.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Viite: Lakivaliokunta perjantai 04.09.2026 klo 09.15 / HE 127/2026 vp / Lausuntopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Valiokunnalle on annettu vain kirjallinen lausunto.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettua lakia, oikeudenkäymiskaarta, esitutkintalakia ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettua lakia. Tarkoituksena on panna täytäntöön ihmiskaupan ehkäisemistä ja torjumista sekä ihmiskaupan uhrien suojelemista koskevaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä koskevat muutokset.

Rikoslain ihmiskauppasäännökseen ehdotetaan lisäystä, jolla sijaissynnyttäjäksi saattaminen olisi yksi teon nimenomaisista tarkoituksista. Lisäksi rikoslakiin lisättäisiin uusi rangaistussäännös, joka koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Tämä uusi rangaistussäännös tulisi oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin. Em. muutosten vuoksi tarpeelliset muutokset tehtäisiin pakkokeinolakiin, poliisilakiin, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin, oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Esityksen lapsivaikutusten arviointi on puutteellinen, eikä arviota suhteessa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen tai sen valinnaiseen pöytäkirjaan ole tehty.
- YK:n lapsen oikeuksien komitean suositusten mukaisesti tulisi arvioida, jääkö lainsäädäntöön lasten myynnin osalta katvealueita ja ovatko mahdolliset erilliskriminalisoinnit tarpeen.
- Kansainvälisissä adoptioissa mahdollisesti tapahtuneita epäkohtia tulisi selvittää.
- Esityksessä tunnistettu tarve koulutukselle rankaisemattomuusperiaatteesta on tärkeää etenkin alaikäisten ihmiskaupan uhrien osalta.
- Ihmiskaupan lapsiuhrien rikosilmoitusmenettelyjen lapsiystävällisyyttä ja saavutettavuutta ei ole selvitetty asianmukaisesti.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu katsoo hallituksen esityksen perustelujen puoltavan sitä, että sijaissynnyttäjäksi saattaminen lisätään rikoslain 25 luvun 3 §:ään nimenomaiseksi teon tarkoitukseksi. Myös ehdotetut uusi rikoslain 25 luvun 3 d §, jolla kriminalisoidaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ja tähän liittyvä oikeushenkilön rangaistusvastuu ovat kannatettavia muutoksia.

Lapsiasiavaltuutettu on kuitenkin kiinnittänyt huomiota hallituksen esityksessä muutamaan lasten ja lapsivaikutusten arvioinnin kannalta keskeiseen kohtaan ja esittää seuraavat huomiot.

Yleisesti ottaen lapsiasiavaltuutettu toteaa, että YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut, että Suomi erilliskriminalisoi kaikenlaisen lasten myynnin, ”joka on käsitteenä samankaltainen mutta ei täysin yhteneväinen kuin lapsikauppa”.[1] Suositukseen ei nyt käsillä olevassa esityksessä ole otettu kantaa. Niin ikään esityksestä puuttuu sen arviointi suhteessa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, johon kyllä viitataan esityksessä kerran (s. 45), mutta viittaus on virheellinen. Lapsiasiavaltuutettu otaksuu, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen sijasta ko. kohdassa tarkoitetaan EU:n uhridirektiivin 24 artiklan 2 kohtaa.

Laittoman adoption hyväksikäyttöä ei ehdoteta nyt lisättäväksi rikoslain 25 luvun 3 §:ään teon tarkoitukseksi. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että Suomen nykyinen lainsäädäntökehikko kyllä adoptiolain ja rikoslain kautta melko kattavasti puuttuu laittomaan adoptioon myös silloin, kun kyse on enemmänkin lasten myynnistä (lapsen luovutus vastiketta vastaan) kuin lapsikaupasta (ihmiskauppaa, jossa hyväksikäyttötarkoitus). Huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, että esityksessä torjutaan laittoman adoption hyväksikäytön kirjaaminen rikoslain 25 luvun 3 §:ään muun ohella siksi, että ”ihmiskauppa on luonteeltaan hyväksikäyttöä, jollaisesta ei aivan selvästi voitaisi todeta olevan kyse tilanteissa, joissa esimerkiksi pieni vauva adoptoitaisiin sinänsä laittomasti mutta kuitenkin perheeseen, jossa lapsi otettaisiin perheenjäseneksi hyviin kasvuolosuhteisiin” (s. 82). Lapsiasiavaltuutettu toteaa, ettei ihmiskaupparikoksen teon tarkoituksena tällä hetkellä oleva pakkoavioliittokaan tarkoita aina sitä, etteivät liiton olosuhteet sen syntymekanismista riippumatta voisi olla hyvät. Ottamatta kantaa siihen, mikä rangaistusasteikon tulisi olla, kiinnittää lapsiasiavaltuutettu lakivaliokunnan huomiota siihen, että lapsen myynti hyviin olosuhteisiin on tällä hetkellä rangaistusasteikoltaan selkeästi lievempi kuin aikuisen pakottaminen avioliittoon, joka osoittautuu olosuhteiltaan hyväksi. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myyntiä koskevan valinnaisen pöytäkirjan näkökulmasta olisi perusteltua arvioida, jääkö sääntelyyn katvealueita, joissa taloudellinen hyötyminen lapsesta on toiminnan keskeinen piirre, mutta ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö ei täyty ja edellyttääkö lasten myynnin erityisluonne suositeltua erilliskriminalisointia.[2]

Esityksessä todetaan, että ”lapsen edun näkökulmasta merkittävää on yhtäältä se, että lapsen etua lapsen adoptiotilanteissa turvataan adoptiolailla” (s. 82). Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan tämä arvio on jokseenkin yksioikoinen ja siksi lapsiasiavaltuutettu toistaa aiemmin esittämänsä näkemyksensä siitä, että Suomessa olisi hyvä arvioida kansainvälisissä adoptioissa mahdollisesti tapahtuneita epäkohtia. Suomi on kansainvälisen yleissopimuksen kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta (ICPPED) ratifioinnin yhteydessä tehnyt varauman yleissopimuksen 25 artiklaan, joka koskee tahdonvastaisen katoamisen perusteella tapahtuneen adoption kumoamista. Varaumaa perusteltiin muun muassa adoption edellytysten ennakkovalvonnalla ja näkemyksellä siitä, että adoption pysyvyys on lähtökohtaisesti lapsen edun mukaista. Ennakkovalvonnan merkitystä ei sinänsä ole syytä vähätellä, mutta lapsiasiavaltuutettu toistaa tässäkin ICPPED:n ratifioinnin yhteydessä esittämänsä näkemyksen, että ”vaikka

adoption valvonta perustuu huolelliseen ennakkovalvontaan, ovat adoptiopalvelunantajien yhteistyömaista esimerkiksi Kiina ja Intia saaneet YK:n lapsen oikeuksien komitealta huomautuksia kansainvälisiin adoptiojärjestelyihinsä liittyen".[3] Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että laittomassa adoptiossa on kyse merkittävästä kansainvälisestä ihmisoikeusongelmasta[4], joka voi aiheuttaa suunnatonta kärsimystä paitsi lapsen biologisille vanhemmille myös lapselle itselleen. Laillinenkin adoptio uhkaa lapsen kiintymyssuhteen tervettä kehitystä. Adoption paljastuessa laittomaksi lapsen epätietoisuus omista juuristaan on tavanomaistakin suurempaa ja voi johtaa vakavaan identiteettikriisiin.

Mitä tulee muutetun ihmiskauppadirektiivin 8 artiklaan, eli uhrin syyttämättä jättämiseen tai tälle määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättämiseen, katsoo lapsiasiavaltuutettu esityksen tavoin, ettei kansallinen lainsäädäntö edellytä muutoksia. Lapsiasiavaltuutettu haluaa tässä yhteydessä kuitenkin alleviivata esityksessäkin tärkeäksi ja tarpeelliseksi tunnistettua koulutusta rankaisemattomuusperiaatteesta (s. 30). Esityksessä viitataan vuonna 2022 julkaistuun Ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaate -tutkimukseen, jossa tunnistettiin useita rankaisemattomuusperiaatteen soveltamisen esteitä, muun ohella se, että alaikäisten kohdalla ei osata epäillä nuoren tulleen pakotetuksi rikolliseen toimintaan.[5] Ihmiskauppaan liittyvät tunnistamisongelmat koskevat olennaisesti myös sijaishuollosta luvattomasti poistuneisiin lapsia, joiden on havaittu olevan korostuneessa riskissä joutua ihmiskaupan tai sen lähirikosten, etenkin kaupallisen seksuaaliväkivallan, uhriksi.[6] Koulutustarvetta on siis tältäkin osalta.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää vielä lakivaliokunnan huomiota muutetun ihmiskauppadirektiivin 13 artiklaan, jonka osalta on todettu, ettei se synnytä lainsäädännön muutostarpeita. Artikla koskee ihmiskaupan lapsiuhreille annettavaa apua, tukea ja suojelua, ja siihen on lisätty uusi 3. kohta, jossa edellytetään jäsenvaltioiden varmistavan, että rikoksen ilmoitusmenettelyt ovat turvallisia, ne suoritetaan luottamuksellisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ne on suunniteltu lapsiystävällisesti, ne ovat lasten saatavilla ja niissä käytetty kieli vastaa lapsiuhrien ikää ja kehitystasoa. Hallituksen esityksessä (s. 45) todetaan seuraavasti: "Ilmoitusmenettelyjen turvallisuudesta tai saatavuudesta nimenomaisesti lasten näkökulmasta ei ole tehty erillistä selvitystä. Kyse ei kuitenkaan ole asiasta, joka välttämättä edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia. Johtopäätöksenä edellä todetusta voidaan todeta, ettei artikla edellytä lainsäädännön muuttamista." Lapsiasiavaltuutettu suhtautuu esitettyyn johtopäätökseen hyvin kriittisesti ja katsoo, ettei se ole asianmukaisesti perusteltu. Tietoa ilmoitusmenettelyn

lapsiystävällisyydestä ei siis ole, ja lisäksi todetaan (myös s. 45), että rikosilmoituksen tekemiseksi verkossa lapsen tarvitsemat pankkitunnukset tai varmennekortti saattavat rajata rikosilmoituksen tekemistä. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan em. päättely ei ole direktiivin mukaista varmistamista. Lisäksi on huomattava, että lasten ei voida olettaa tunnistavan kokemuksiaan hyväksikäytöksi tai ihmiskaupaksi, joten lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutus ja ilmoitusmenettelyjen tosiasiallinen saavutettavuus ja lapsiystävällisyys ovat erityisen keskeisiä juuri lapsiuhrien kohdalla. YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti antanut suosituksia siitä, että lapsilla on pääsy saavutettaviin, luottamuksellisiin ja lapsiystävällisiin mekanismeihin, joilla ilmoittaa kokemastaan väkivallasta.[7]

Lapsiasiavaltuutettu pyytää lakivaliokuntaa kiinnittämään lapsiuhreille annettavaan apuun, tukeen ja suojeluun painavaa huomiota ja arvioimaan, ovatko ilmoitusmenettelyt tosiasiallisesti lasten saatavilla.

Kaiken kaikkiaan lapsiasiavaltuutettu katsoo, edellä mainitut seikat huomioiden, ettei esityksessä ole tunnistettu kaikkia sen vaikutuksia lapsiin. Vaikutukset lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien asemaan -otsikon alla on toisteisuutta: sijaissynnyttäjän hyväksikäytön paljastumista ja aiottujen vanhempien mahdollista vetäytymistä järjestelystä sekä siitä lapselle aiheutuvaa riskiä jäädä ilman huoltajia käsitellään kahdesti (s. 72). Lisäksi rikosoikeudellisen ennaltaehkäisyvaikutuksen rajallisuus toistuu tekstissä lähes samanlaisena. Lapsiasiavaltuutetun lausunnossaan esittämiä näkökohtia ei arvioida.

Helsingissä 1.9.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
juristi

---

[1] Suomea koskevat loppupäätelmät lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta annetun valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpanosta, CRC/C/OPSC/FIN/CO/1, kohdat 9–10.

[2] Esimerkiksi Brasilia on saanut komitealta huomautuksen siitä, ettei rikoslaki tunnista muita lapsikaupan muotoja, kuin laittoman adoption. CRC/C/OPSC/BRA/CO/1, kohta 24.

[3] Ks. Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi sekä laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta / HE 87/2022 vp, 17.10.2022.

[4] Ks. esim. tuoreet YK:n lapsen oikeuksien komitean huomiot: CRC/C/GTM/CO/7, kohta 32; CRC/C/HND/CO/6-7, kohta 29 ja CRC/C/OPSC/BRA/CO/1, kohta 18.

[5] Kainulainen, Heini & Hannonen, Jani: *Ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuus- periaate*, Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:8, s. 23, 170, 172.

[6] Kekkonen, Outi & Pekkarinen, Elina: *Hatkassa lapsen silmin: Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta*, Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:1, s. 25, 34, 36.

[7] Ks. esim: CRC/C/HND/CO/6-7, kohta 23; CRC/C/ARG/CO/7, kohta 23; CRC/C/ARM/CO/5-6, kohta 20 ja CRC/C/EST/CO/5-7, kohta 23.